

הכנס המדעי ה-16
מחקר, עיון ויצירה באורנים – תשע"ה

מושב נעילה

יו"ר ומשתתפת: רינה בן-שחר

**דברי סיכום: לילך לב ארי, ראשת הרשות למחקר
ולהערכה ויו"ר הכנס**

יוחאי אופנהיימר, רינה בן-שחר וסימונה וסרמן

Yochai Openheimer, Rina Ben-Shahar & Simona Vaserman

מרכז ושוליים: מגמות בספרות, בלשון ובמוזיקה בישראל

Center and periphery: Trends in literature, language and music in Israel

בתרבות הישראלית ניכרים יחסים מורכבים ומשתנים בין מרכז לפריפריה, בין הגמוניה לשוליים, בין "אשכנזים" ל"מזרחים". בפאנל נשוחח על הספרות הישראלית ההגמונית ומה שמחוצה לה, על יחסי הכוחות בין ספרות לא מזרחית וספרות מזרחית, בין המוזיקה הפופולרית הישראלית של המיינסטרים לבין המוזיקה הפופולרית המזרחית, על היחס בין הלשון הספרותית הקנונית לבין הלשון המזרחית, ועל מעמדה של העברית המדוברת הילידית בתוך אלה.

היחסים בין מרכז ופריפריה בספרות ובמוזיקה בישראל עברו שינויים מפליגים בדור האחרון. ההגמוניה של השפה הספרותית הקנונית התערערה עם חדירת העברית המדוברת הילידית לספרות, והיא תופסת מקום מרכזי בעיקר בספרות הישראלית הפוסט-מודרנית. ואשר ללשון המזרחית, שבעבר עוצבה בספרות באופן סטראוטיפי כלשון עילגת של האחר האתני הנחות חברתית, היא הפכה מורכבת ורב-קולית ביצירותיהם של סופרים מזרחיים חדשים, המסוגלים לספק מבט מהפריפריה למרכז ההגמוני, ומהמרכז ההגמוני אל הפריפריה. המוזיקה המזרחית הפופולרית עברה גם היא טרנספורמציה ונעה ממרחבים זניחים של תעשיית הקסטות, גטאות רדיופוניים ורכילויות בעיתונות – ללב המיינסטרים הישראלי.

למרות תמורות אלה בספרות ובמוזיקה בישראל, מתעוררת עדיין שאלת הלגיטימיות של העברית המדוברת בספרות, ושל המוזיקה המזרחית, שעדיין לא זכתה להתקבלות מלאה כמוזיקה "ישראלית". בקרב הציבור ואצל חלק מהיוצרים קיימת גישה קוטבית ללשון, התופסת את הלשון כניגוד בין השפה הקנונית הלגיטימית, לבין שפת הדיבור הנתפסת כשיבוש. ואשר לייצוג לשון דמויות מזרחיות בספרות ובבידור, אלה הנוקטים גישה קוטבית זו מעצבים עדיין את דמות המזרחי ולשונו באופן סטראוטיפי, כבעבר, כדמות אדם לא משכיל, לעתים רגשן או אלים, שלשונו גדושה שיבושים. הייצוג הסטראוטיפי העילג של ה"ערסים" וה"פרחות" ממלא עדיין תפקיד בולט בתרבות הישראלית.

